UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

20 päivänä tammikuuta 2011 *

Asiassa C-90/09 P,

jossa on kyse Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 56 artiklaan perustuvasta valituksesta, joka on pantu vireille 27.2.2009,

General Química SA, kotipaikka Alava (Espanja),

Repsol Química SA, kotipaikka Madrid (Espanja), ja

Repsol YPF SA, kotipaikka Madrid (Espanja),

edustajinaan abogado J. M. Jiménez-Laiglesia Oñate ja abogado J. Jiménez-Laiglesia Oñate,

valittajina,

* Oikeudenkäyntikieli: espanja.

ja jossa vastapuolena on

Euroopan komissio, asiamiehinään F. Castillo de la Torre ja E. Gippini Fournier, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Tizzano (esittelevä tuomari) sekä tuomarit J.-J. Kasel, M. Ilešič, E. Levits ja M. Safjan,

julkisasiamies: J. Mazák,
kirjaaja: hallintovirkamies R. Şereş,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 29.4.2010 pidetyssä istunnossa esitetyn,

kuultuaan julkisasiamiehen 14.9.2010 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 General Química SA (jäljempänä GQ), Repsol Química SA (jäljempänä RQ) ja Repsol YPF SA (jäljempänä RYPF) vaativat muutoksenhaullaan unionin tuomioistuinta kumoamaan Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-85/06, General Química ym. vastaan komissio, 18.12.2008 antaman tuomion (jäljempänä valituksenalainen tuomio), jolla se hylkäsi valittajien kanteen Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä yrityksiä Flexsys NV, Bayer AG, Crompton Manufacturing Company Inc. (ent. Uniroyal Chemical Company Inc.), Crompton Europe Ltd, Chemtura Corporation (ent. Crompton Corporation), General Química SA, Repsol Química SA ja Repsol YPF SA vastaan (asia COMP/F/C.38.443 – Kumikemikaalit) 21.12.2005 tehdystä komission päätöksestä 2006/902/EY (EUVL 2006, L 353, s. 50; jäljempänä riidanalainen päätös), jolla määrättiin mainituille yhtiöille yhdessä sakko osallistumisesta sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen.

Tosiseikat

2 GQ on Espanjan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, joka tuottaa tiettyjä kumin käsittelyyn tarkoitettuja kemikaaleja. Se on täysin RQ:n omistuksessa oleva tytäryhtiö; RQ puolestaan on täysin RYPF:n omistuksessa oleva tytäryhtiö.

3 Euroopan komissio antoi 12.4.2005 valittajille väitetiedonannon EY 81 artiklan ja Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen (EYVL 1994, L 1, s. 3; jäljempänä ETA-sopimus) 53 artiklan soveltamismenettelystä.

4 Komissio totesi riidanalaisella päätöksellä RQ:n ja RYPF:n, joista käytetään yhdessä nimitystä Repsol, olevan yhdessä ja solidaarisesti vastuussa GQ:n kilpailusääntöjen rikkomisesta.

5 Komissio totesi mainitussa päätöksessä tästä, että emoyhtiön voidaan ensisijaisesti katsoa olevan vastuussa sen kokonaan omistamien tytäryhtiöiden laittomasta toiminnasta mutta että emoyhtiön on mahdollista kumota olettama, jonka mukaan sillä on tosiasiassa ratkaiseva vaikutus näihin tytäryhtiöihin.

6 Komissio täsmensi, että tällainen olettaman kumoaminen ei voi perustua väitteeseen, jonka mukaan emoyhtiö ei ole ollut suoraan osallisena kartellissa tai tietoinen siitä taikka ei ole kannustanut tytäryhtiöitään laittomaan toimintaan. Komission mielestä myös väite, jonka mukaan RQ ja RYPF eivät vastanneet GQ:n päivittäisestä liiketoiminnasta eivätkä sen operatiivisesta johdosta, ei riittänyt kumoamaan kyseistä olettamaa.

7 Lisäksi komissio huomautti, että vaikka GQ:n ainoa johtaja oli delegoinut sen operatiivista johtoa koskevat valtuutensa, hän toimi edelleen GQ:n ja RQ:n välisenä yhteyshenkilönä, jonka kautta tietoja myynnistä, tuotannosta ja taloudellisesta tuloksesta välitettiin emoyhtiölle. Lisäksi GQ:n tulos konsolidoitiin Repsolin tulokseen sillä seurauksella, että GQ:n voitot tai tappiot näkyivät konsernin voitoissa tai tappioissa.

8 Näissä olosuhteissa komissio totesi riidanalaisen päätöksen 1 artiklan f–h alakohdassa, että valittajat osallistuivat EY 81 artiklan ja Euroopan talousalueesta 2.5.1992 tehdyn sopimuksen 53 artiklan vastaisesti 31.10.1999–30.6.2000 sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla vahvistettiin hinnat ja vaihdettiin luottamuksellisia tietoja tietyistä kumin käsittelyyn tarkoitetuista kemikaaleista Euroopan talousalueella.

9 Näin ollen komissio määräsi mainitun päätöksen 2 artiklan d alakohdassa GQ:lle, RQ:lle ja RYPF:lle yhteisvastuullisesti 3,38 miljoonan euron suuruisen sakon.

Menettely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

10 Valittajat nostivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 8.3.2006 toimittamallaan kannekirjelmällä EY 230 artiklan nojalla kanteen, jolla ne vaativat riidanalaisen päätöksen osittaista kumoamista.

11 Valittajat esittivät kanteensa tueksi kolme perustetta. Ensimmäinen niistä koski ilmeistä arviointivirhettä ja perustelujen puuttumista valittajien yhteisvastuun osalta. Toinen ja kolmas kanneperuste, joista asiassa ei enää myöhemmin ole kyse, koska valitus ei koske niitä, koskivat sekä useita oikeudellisia virheitä, joita komission väitettiin tehneen sakon laskemisessa, että arviointivirhettä, perustelujen puuttumista ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista yhteistyöstä annetun tiedonannon soveltamisessa.

12 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin muistutti aluksi ensimmäisen kanneperusteen osalta valituksenalaisen tuomion 58 kohdassa oikeuskäytännöstä, joka johtuu asiassa 107/82, AEG Telefunken vastaan komissio, 25.10.1983 annetusta tuomiosta (Kok., s. 3151, Kok. Ep. VII, s. 281, 49 kohta) ja asiassa C-286/98 P, Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio, 16.11.2000 annetusta tuomiosta (Kok., s. I-9925, 26 kohta) ja jonka mukaan se, että tytäryhtiö on erillinen oikeushenkilö, ei riitä sulkemaan pois sitä mahdollisuutta, että emoyhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa sen toiminnasta; näin on erityisesti silloin, kun tytäryhtiö ei päätä itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään vaan noudattaa olennaisilta osin emoyhtiön sille antamia ohjeita.

13 Tämän jälkeen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 59 kohdassa, että myös erittäin vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sellaisessa erityistapauksessa, jossa emoyhtiöllä on täysi määräysvalta rikkomiseen syyllistyneessä tytäryhtiössään, on olemassa kumottavissa oleva olettama, jonka mukaan kyseisellä emoyhtiöllä todellakin on ratkaiseva vaikutus tytäryhtiönsä käyttäytymiseen (minkä tueksi se viittasi asiassa T-314/01, Avebe v. komissio, 27.9.2006 annettuun tuomioon, Kok., s. II-3085, 136 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), joten nämä kaksi yhtiötä muodostavat EY 81 artiklassa tarkoitetun yhden ainoan yrityksen (minkä tueksi se viittasi yhdistetyissä asioissa T-71/03, T-74/03, T-87/03 ja T-91/03, Tokai Carbon ym. v. komissio, ns. Tokai II -tapaus, 15.6.2005 annettuun tuomioon, 59 kohta). Näin ollen emoyhtiön, joka riitauttaa unionin tuomioistuimissa komission päätöksen, jossa sille määrätään sakko kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon sen tytäryhtiö on syyllistynyt, on kumottava tämä olettama esittämällä näyttöä, jonka avulla se voi osoittaa jälkimmäisen itsenäisyyden, ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin viittasi tässä erityisesti edellä mainitussa asiassa Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio annettuun tuomioon (29 kohta).

14 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin täsmensi vielä valituksenalaisen tuomion 60 kohdassa, että vaikka mainitussa asiassa Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio annetussa tuomiossa olikin tukeuduttu myös muihin seikkoihin kuin tytäryhtiön omistukseen kokonaisuudessaan, niin tehtiin yksinomaan niiden kaikkien näkemysten tuomiseksi esiin, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli tukenut päätelmänsä kyseiseen asiaan liittyvässä valituksenalaisessa tuomiossa, eikä siksi, että mainitulle olettamalle asetettaisiin lisävaatimuksia.

15 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli näin ollen valituksenalaisen tuomion 62 kohdassa riittävän, että komissio osoittaa emoyhtiön omistavan tytäryhtiönsä koko pääoman, jotta voidaan soveltaa olettamaa siitä, että emoyhtiöllä on ratkaiseva vaikutus kyseisen tytäryhtiön käyttäytymiseen markkinoilla. Komissio voi näin ollen päättää, että emoyhtiö vastaa solidaarisesti sakosta, joka on määrätty sen tytäryhtiölle niiden lainvastaisten sopimusten vuoksi, joihin jälkimmäinen on osallistunut, vaikka todettaisiinkin, ettei kyseinen emoyhtiö ole osallistunut välittömästi näihin sopimuksiin, paitsi jos se osoittaa, että sen tytäryhtiö toimii markkinoilla itsenäisesti.

16 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi siis valituksenalaisen tuomion 63 kohdassa, että nyt käsiteltävässä asiassa ”komissio ei soveltanut virheellisesti yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, kun se viittasi pelkästään siihen, että emoyhtiöt omistivat täysin GQ:n – –, voidakseen asettaa emoyhtiöt vastuuseen GQ:n kilpailua rajoittavista toimista”.

17 Tämän jälkeen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 65 kohdassa, etteivät RYPF ja RQ olleet esittäneet sen harkittavaksi mitään niiden ja GQ:n välisiin organisatorisiin, taloudellisiin ja oikeudellisiin yhteyksiin liittyvää sellaista seikkaa, joka voisi osoittaa kyseisen tytäryhtiön kaupallisen ja toiminnallisen itsenäisyyden.

18 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi päinvastoin valituksenalaisen tuomion 66 kohdassa, että yhden ainoan yksikön olemassaoloa puoltavat komission riidanalaisen päätöksen 262 perustelukappaleessa korostamat seikat eli se, että GQ:n yksi ainoa

johtaja toimi yhteyshenkilönä suhteessa RQ:hun, että RYPF konsolidoi GQ:n ja RQ:n tilit konsernitasolla ja että RQ ja RYPF olivat vastanneet yhdessä väitetiedoksiantoon.

19 Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 68 ja 69 kohdassa, että se, että RQ oli 22.10.2002 määrännyt GQ:n lopettamaan kaikki mahdolliset kilpailusääntöjen vastaiset menettelyt jälkimmäisen yhtiön toimipaikoissa 27.9.2002 tehdyn tarkastuksen jälkeen, riittää yksinään osoittamaan RYPF:n ja RQ:n ratkaisevan vaikutuksen GQ:n markkinapolitiikkaan sekä riidanalaisen päätöksen kohteena olevaan kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevään toimintaan.

20 Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkasteli valituksenalaisen tuomion 71–76 kohdassa sitä, oliko komissio tehnyt riidanalaisen päätöksen yhteydessä arviointivirheen valittajien esittämän näytön osalta tai oliko se virheellisesti sivuuttanut sen, seuraavasti:

”71 Tästä seikasta on todettava, ettei RQ:n ja RYPF:n vastuuta koskevaa olettamaa voi kumota se seikka, että tytäryhtiön toiminta eroaa – jopa täysin – konsernin toiminnasta, tai se, että emoyhtiö on yrittänyt tuloksetta myydä tytäryhtiönsä. Vaikka konsernit ja holdingyhtiöt harjoittavat usein erilaisia liiketoimintoja ja toisinaan myyvät tytäryhtiöitään, niiden on jo katsottu muodostavan EY 81 artiklassa tarkoitetun yhden yrityksen (ks. tästä asia T-330/01, Akzo Nobel v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok., s. II-3389, 78 ja 82 kohta).

72 Lisäksi komissio toimitti vastauksena kantajien esittämään asiakirjapyyntöön ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle asiakirjan, johon sisältyivät RQ:n johtokunnan kokouspöytäkirjat vuosilta 1998–2000 ja jossa esiteltiin GQ:n taloudellisia tuloksia ja päätös myydä GQ:n omistusosuus Silquímica SA:sta sekä GQ:n kiinteää omaisuutta. Tämä asiakirja vahvistaa pääasiallisesti komission

riidanalaisessa päätöksessään esittämät toteamukset. Jos RQ:n johtokunnalla on merkittävä rooli useissa keskeisissä GQ:n liiketoimintastrategiaan liittyvissä näkökohdissa, kuten kiinteän omaisuuden tai osakkuuden myynnissä, ja se varaa itselleen oikeuden tehdä lopullisen päätöksen asiassa, tästä seuraa, että RQ:lla on ratkaiseva vaikutus GQ:n toimintaan.

73 Väitteestä, jonka mukaan kantajina olevien yritysten elinten jäsenistössä ei ole päällekkäisyyksiä, on todettava, että GQ:n komissiolle lähettämästä, 5.4.2004 päivätystä kirjeestä, jonka kantajat toimittivat oikeudenkäyntiä edeltäneen menettelyn aikana, käy ilmi, että [luottamuksellinen] oli sekä GQ:n hallituksen puheenjohtaja vuosina 1996–2000 että RQ:n hallituksen jäsen vuosina 1998–1999. Lisäksi on syytä huomata, että kun kantajilta kysyttiin asiasta istunnossa, ne myönsivät ainakin epäsuorasti tällaisen päällekkäisyyden todeksi.

74 Edellä mainitun oikeuskäytännön perusteella ei voida hyväksyä myöskään väitteitä, joiden mukaan komissio ei tutkinut riidanalaisessa päätöksessään tosiseikkoihin perustuvaa näyttöä, jonka mukaan ainoastaan GQ:n johto päätti yrityksen kauppapolitiikasta ja toteutti sitä, ilman että RQ:lle olisi tiedotettu etukäteen päätöksistä tai se olisi hyväksynyt ne. Sama pätee väitteisiin, joiden mukaan GQ:n RQ:lle toimittamat tiedot eivät koskeneet kauppapolitiikkaa vaan tytäryhtiön taloudellisia tuloksia.

75 GQ:n ja Repsol Italian välisestä suhteesta on todettava, että komissio kumosi riidanalaisessa päätöksessään perustellusti kantajien väitteen GQ:n ja sen emoyhtiöiden välisestä eturistiriidasta toteamalla, että RYPF konsolidoi useita tytäryhtiöitä, joihin myös GQ ja Repsol Italia kuuluvat, käsittävän konsernin tilit. Lisäksi komissio totesi perustellusti, että tämä suhde on omiaan vahvistamaan olettamaa, jonka mukaan kyseessä on yksi ainoa yritys.

76 Näin ollen on katsottava, kuten komissio teki riidanalaisen päätöksensä 264 perustelukappaleessa, etteivät kantajat ole kyenneet kumoamaan emoyhtiöiden vastuuta koskevaa olettamaa.”

21 Lopuksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin täsmensi valituksenalaisen tuomion 77 kohdassa, ettei yksikään kantajina olleiden yhtiöiden toissijaisesti esittämistä väitteistä ollut sellainen, että se olisi horjuttanut riidanalaista päätöstä.

22 Mainitun tuomion 78–83 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että – kuten alaa koskevasta oikeuskäytännöstä voidaan päätellä – pääoman omistamisesta johdettua vastuun olettamaa sovelletaan paitsi olosuhteisiin, joissa on olemassa emoyhtiön ja tytäryhtiön välinen suora suhde, myös tapauksiin, joissa tämä suhde on epäsuora väliasemassa olevan tytäryhtiön olemassaolon vuoksi, kuten nyt käsiteltävässä asiassa.

23 Kaikkien näiden päätelmien perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi valituksenalaisen tuomion 84 kohdassa kumoamiskanteen tueksi esitetyn ensimmäisen kanneperusteen.

24 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi myös muut kanneperusteet perusteettomiksi, ja se hylkäsi valituksenalaisen tuomion 157 kohdassa kanteen kokonaisuudessaan.

Asianosaisten vaatimukset

25 Valittajat vaativat valituksessaan, että unionin tuomioistuin

– kumoaa valituksenalaisen tuomion niiltä osin kuin siinä hylätään kumoamisperuste, joka koskee ilmeistä arviointivirhettä ja perustelujen laiminlyöntiä valittajien yhteisvastuun osalta

– kumoaa riidanalaisen päätöksen 1 artiklan g ja h alakohdan ja 2 artiklan d alakohdan niiltä osin kuin RYPF:n ja RQ:n todetaan vastaavan yhdessä ja solidaarisesti sellaisesta EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomisesta, johon GQ on syyllistynyt, ja toissijaisesti siltä osin kuin tämä päätös koskee RYPF:ää sekä

– molemmissa tapauksissa vähentää seuraamuksen määrää asianmukaisesti.

26 Komissio vaatii, että unionin tuomioistuin

– hylkää valituksen ja

– velvoittaa valittajat korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Valitus

27 Valittajat esittävät valituksensa tueksi kaksi perustetta, jotka liittyvät oikeudellisiin virheisiin, jotka koskevat RQ:n ja RYPF:n saattamista vastuuseen sellaisesta EY 81 artiklan rikkomisesta, johon GQ on syyllistynyt.

Ensimmäinen valitusperuste, joka liittyy oikeudelliseen virheeseen, joka koskee RQ:n saattamista vastuuseen sellaisesta EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomisesta, johon GQ on syyllistynyt

28 Valittajien esittämä ensimmäinen peruste jakautuu lähtökohtaisesti kolmeen osaan.

Ensimmäinen osa, joka koskee sitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on soveltanut virheellisesti olettamaa, jonka mukaan emoyhtiöllä on ratkaiseva vaikutus sen määräysvallassa täysin olevan tytäryhtiön käyttäytymiseen

– Asianosaisten lausumat

29 Valittajien mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan, että asettaakseen emoyhtiön vastuuseen sellaisen tytäryhtiön laittomasta toiminnasta, jonka se omistaa kokonaisuudessaan, komissio voi käyttää

kriteeriä, jolla ei ole minkäänlaista yhteyttä siihen kilpailusääntöjen rikkomiseen, johon tytäryhtiö on syyllistynyt.

30 On totta, että asiassa C-97/08 P, Akzo Nobel ym. vastaan komissio, 10.9.2009 annetussa tuomiossa (Kok., s. I-8237) vahvistettiin tällaisen olettaman soveltamisen olevan sallittua. Komissiolla on valittajien mukaan kuitenkin myös velvollisuus esittää täydentäviä todisteita voidakseen lukea tytäryhtiön käyttäytymisen tällaisen emoyhtiön syyksi.

31 Kuten asiassa T-325/01, Daimler Chrysler vastaan komissio, 15.9.2005 annetusta tuomiosta (Kok., s. II-3319, 218 kohta) ja yhdistetyissä asioissa T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 ja T-136/02, Bolloré vastaan komissio, 26.4.2007 annetusta tuomiosta (Kok., s. II-947, 132 kohta) sekä tietyssä määrin edellä mainitussa asiassa Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio annetusta tuomiosta ilmenee, komission on näin ollen valittajien mukaan aina tutkittava, onko kyseisellä emoyhtiöllä ollut todellinen vaikutus tytäryhtiönsä johtoon ja onko tämä noudattanut olennaisin osin saamiaan ohjeita.

32 Komission mukaan tämä väite on ristiriidassa vakiintuneen oikeuskäytännön kanssa. Edellä mainituissa asioissa AEG Telefunken vastaan komissio, Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio sekä Akzo Nobel ym. vastaan komissio annetuissa tuomiossa on vahvistettu sellainen olettama, jonka mukaan täysin emoyhtiönsä määräysvallassa oleva tytäryhtiö noudattelee ensin mainitun politiikan vahvistavien sääntömääräisten elinten linjaamaa politiikkaa. Siksi emoyhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa sellaisista kilpailusääntöjen rikkomisista, joihin sen tytäryhtiö on syyllistynyt, silloinkin, kun ei ole olemassa viitteitä kyseisen emoyhtiön osallisuudesta näihin rikkomisiin.

33 Toisin kuin valittajat väittävät, turvautuminen tällaiseen olettamaan ei komission mukaan edellytä todistustaakan kääntämistä, vaan sillä ainoastaan vakiinnutetaan vaadittu näyttötaso, jotta emoyhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa siitä yhteistoiminnasta, johon sen tytäryhtiö on osallistunut.

– Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

34 Aluksi on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yrityksen käsitteellä tarkoitetaan jokaista yksikköä, joka harjoittaa taloudellista toimintaa, riippumatta yksikön oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta (ks. mm. yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ja C-213/02 P, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005, Kok., s. I-5425, 112 kohta; asia C-222/04, Casa di Risparmio di Firenze ym., tuomio 10.1.2006, Kok., s. I-289, 107 kohta ja asia C-205/03 P, FENIN v. komissio, tuomio 11.7.2006, Kok., s. I-6295, 25 kohta).

35 Oikeuskäytännössä on myös täsmennetty, että yrityksen käsitteellä on samassa asiayhteydessä katsottava tarkoitettavan taloudellista kokonaisuutta, vaikka oikeudellisesti taloudellisen kokonaisuuden muodostaakin useampi kuin yksi luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö (ks. asia C-217/05, Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, tuomio 14.12.2006, Kok., s. I-11987, 40 kohta; ks. myös em. asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 55 kohta ja asia C-407/08 P, Knauf Gips v. komissio, tuomio 1.7.2010, Kok., s. I-6375, 64 kohta).

36 Kun tällainen taloudellinen yksikkö rikkoo kilpailusääntöjä, sen asiana on yksilöllisen vastuun periaatteen mukaisesti vastata kyseisestä rikkomisesta (ks. em. asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

37 Kun tarkastellaan kysymystä siitä, missä olosuhteissa oikeushenkilölle, joka ei ole syyllistynyt rikkomiseen, voidaan kuitenkin määrätä siitä seuraamuksia, vakiintuneesta oikeuskäytännöstä käy ilmi, että emoyhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa tytäryhtiön toiminnasta erityisesti silloin, kun siitä huolimatta, että tytäryhtiö on erillinen oikeushenkilö, se ei päätä itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään vaan noudattaa olennaisilta osin emoyhtiön sille antamia ohjeita, kun otetaan erityisesti huomioon taloudelliset, organisatoriset ja oikeudelliset yhteydet näiden kahden

oikeudellisen yksikön välillä (ks. em. asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 58 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

38 Koska tällaisessa tapauksessa emo- ja tytäryhtiö kuuluvat samaan taloudelliseen kokonaisuuteen ja muodostavat näin ollen EY 81 artiklassa tarkoitetun yhden ainoan yrityksen, komissio voi osoittaa sakkojen määräämistä koskevan päätöksen emoyhtiölle ilman, että sillä olisi velvollisuutta osoittaa emoyhtiön itse osallistuneen rikkomiseen (ks. vastaavasti em. asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 59 kohta).

39 Tästä unionin tuomioistuin on täsmentänyt, että sellaisessa erityistapauksessa, jossa emoyhtiö omistaa täysin tytäryhtiönsä, joka on rikkonut unionin kilpailusääntöjä, yhtäältä tämä emoyhtiö voi vaikuttaa ratkaisevasti tytäryhtiön käyttäytymiseen ja toisaalta on olemassa kumottavissa oleva olettama, jonka mukaan kyseinen emoyhtiö tosiasiallisesti vaikuttaa siihen näin (ks. em. asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

40 Tällaisessa tilanteessa riittää, että komissio osoittaa emoyhtiön omistavan täysin tytäryhtiön, jotta se voi olettaa, että emoyhtiö vaikuttaa ratkaisevasti kyseisen tytäryhtiön kauppapolitiikkaan. Tämän perusteella komissio voi katsoa, että emoyhtiö on solidaarisessa vastuussa tytäryhtiölleen määrätyn sakon maksamisesta, ellei emoyhtiö, jonka asiana on kumota tämä olettama, esitä riittäviä todisteita sen osoittamiseksi, että tytäryhtiö toimii itsenäisesti markkinoilla (ks. em. asia Stora Kopparbergs Bergslags v. komissio, tuomion 29 kohta ja em. asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 61 kohta).

41 Toisin kuin valittajat väittävät, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on näin ollen perustellusti todennut valituksenalaisen tuomion 60 kohdassa, että vaikka yhteisöjen tuomioistuin mainitsi asiassa Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio antamansa tuomion 28 ja 29 kohdassa sen ohella, että emoyhtiö omistaa täysin tytäryhtiönsä, muita seikkoja, kuten sen, ettei emoyhtiön vaikutusta tytäryhtiönsä

kauppapolitiikkaan kiistetä, sekä kummankin yhtiön yhteisen edustuksen hallinnollisessa menettelyssä, on kuitenkin niin, että yhteisöjen tuomioistuin mainitsi nämä yksinomaan tarkoituksenaan esittää kaikki seikat, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli perustanut päättelynsä kyseisessä asiassa, eikä asettaakseen edellä mainitun olettaman soveltamisen edellytykseksi sitä, että esitetään muita todisteita siitä, että emoyhtiöllä on tosiasiallisesti ollut vaikutusta tytäryhtiöönsä (ks. vastaavasti em. asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 62 kohta).

42 Näistä päätelmistä seuraa, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole tehnyt oikeudellista virhettä katsoessaan valituksenalaisen tuomion 59–63 kohdassa, että kun emoyhtiö omistaa täysin tytäryhtiönsä, on olemassa kumottavissa oleva olettama siitä, että tällä emoyhtiöllä on ratkaiseva vaikutus tytäryhtiönsä käyttäytymiseen.

43 Ensimmäisen valitusperusteen ensimmäinen osa on näin ollen hylättävä perusteettomana.

Ensimmäisen valitusperusteen toinen osa, joka koskee virheitä sen arvioinnissa, onko emoyhtiöllä ratkaiseva vaikutus sen täydessä määräysvallassa olevan tytäryhtiön käyttäytymiseen

– Asianosaisten lausumat

44 Valittajat väittävät ensinnäkin, että vaikka komissio voisikin olettaa, että emoyhtiöllä on ratkaiseva vaikutus täysin omistamansa tytäryhtiön käyttäytymiseen, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on silti tehnyt oikeudellisen virheen todisteluun

sovellettavien sääntöjen osalta rajoittamalla liiallisesti tämän olettaman kumoamismahdollisuuksia ja ottamalla siten käyttöön automaattisen vastuun järjestelmän, joka on ristiriidassa yksilöllisen vastuun periaatteen kanssa.

45 Toiseksi valittajat väittävät kyseisen olettaman kumoamiseksi esitetyn näytön arvioinnista, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 66 kohdassa analysoimien seikkojen perusteella voida päätellä yhden ainoan taloudellisen yksikön olemassaoloa.

46 Kolmanneksi ne väittävät, että valituksenalaisen tuomion 68 ja 69 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ottanut vääristyneellä tavalla huomioon tiedonannon, jolla RQ on komission tekemän tarkastuksen seurauksena määrännyt kaikki konserninsa yhtiöt, joihin myös GQ kuuluu, lopettamaan kaiken toiminnan, joka voi muodostaa kilpailusääntöjen rikkomisen, koska kyseinen tiedonanto ei osoita, että RQ olisi ollut tietoinen GQ:n moititusta toiminnasta.

47 Neljänneksi valituksenalaisen tuomion samoihin kohtiin liittyy myös oikeudellinen luokitteluvirhe ja perusteluvirhe, koska kyseinen tiedonanto ei riitä osoittamaan sitä, että RQ ja GQ muodostavat taloudellisen yksikön.

48 Komissio puolestaan väittää, että siitä, että emoyhtiö kumoaa olettaman ratkaisevasta vaikutuksestaan tytäryhtiöönsä, edellä mainitussa asiassa Akzo Nobel ym. vastaan komissio annetussa tuomiossa on esitetty joukko seikkoja, jotka vahvistavat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättelyn oikeaksi. Kyseisen tuomion mukaan sen arvioimiseksi, päättääkö tytäryhtiö itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään, on tutkittava kaikkia niitä taloudellisia, organisatorisia ja oikeudellisia yhteyksiä, jotka yhdistävät kyseisen tytäryhtiön emoyhtiöön.

49 Komission mukaan valittajat eivät kuitenkaan ole osoittaneet, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi tehnyt virheitä näiden seikkojen arvioinnissa.

– Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

50 Ensimmäisestä väitteestä, joka koskee oikeudellista virhettä, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen väitetään tehneen rajoittaessaan emoyhtiön mahdollisuuksia kumota sen ratkaisevaa vaikutusta täysin omistamansa tytäryhtiön käyttäytymiseen koskeva olettama, on todettava, että valituksenalaisen tuomion 65 kohdassa kyseinen tuomioistuin on perustellusti todennut, että emoyhtiön on toimitettava ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvioitaviksi kaikki seikat, jotka liittyvät sen tytäryhtiön ja sen itsensä välisiin organisatorisiin, taloudellisiin ja oikeudellisiin yhteyksiin ja joiden se katsoo osoittavan, etteivät ne muodosta yhtä ainoaa taloudellista yksikköä.

51 Oikeuskäytännöstä ilmenee, että kumotakseen olettaman, jonka mukaan tytäryhtiönsä täysin omistavalla emoyhtiöllä on ratkaiseva vaikutus tytäryhtiöön, kyseisen emoyhtiön on toimitettava unionin tuomioistuinten arvioitaviksi kaikki seikat, jotka liittyvät sen tytäryhtiön ja sen itsensä välisiin organisatorisiin, taloudellisiin ja oikeudellisiin yhteyksiin ja joiden se katsoo osoittavan, etteivät ne muodosta yhtä ainoaa taloudellista yksikköä (ks. em. asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 65 kohta).

52 Lisäksi on täsmennettävä, että – toisin kuin valittajat väittävät – kyseinen olettama, joka voidaan sen kumottavuuden vuoksi osoittaa paikkansapitämättömäksi kussakin yksittäistapauksessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mainitsemien seikkojen perusteella, ei johda siihen, että tytäryhtiön täysin omistava emoyhtiö asetetaan automaattisesti vastuuseen, mikä olisi ristiriidassa yksilöllisen vastuun periaatteen, johon unionin kilpailuoikeus perustuu, kanssa.

53 Tämä väite on näin ollen hylättävä.

54 Toisesta ja kolmannesta väitteestä, jotka koskevat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemää virhettä siltä osin kuin valituksenalaisen tuomion 66 kohdassa tarkasteltujen seikkojen perusteella ei voida päätellä, että kyseessä on yksi ainoa taloudellinen yksikkö, sekä kyseisen tuomion 68 ja 69 kohdassa tapahtunutta RQ:n GQ:lle osoittaman tiedonannon vääristyneellä tavalla huomioon ottamista siltä osin kuin siinä ei vahvisteta, että RQ olisi ollut tietoinen GQ:n moititusta toiminnasta, on todettava näiden johtuvan kyseisten tuomion kohtien virheellisestä lukemisesta.

55 Toisin kuin valittajat väittävät, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole yhtäältä päätellyt sitä, että kyseessä on yksi ainoa taloudellinen yksikkö, valituksenalaisen tuomion 66 kohdassa analysoitujen seikkojen perusteella. Se on pelkästään todennut, että nämä seikat, jotka jo komissio oli ottanut huomioon riidanalaisen päätöksen 262 perustelukappaleessa, puoltavat yhden ainoan yksikön olemassaoloa eikä niiden perusteella siis voida kumota RQ:ta rasittavaa olettamaa.

56 Toisaalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole valituksenalaisen tuomion 68 ja 69 kohdassa päätellyt RQ:n GQ:lle antamasta määräyksestä, että ensin mainittu oli varmasti tietoinen GQ:n moititusta kilpailusääntöjen vastaisesta menettelystä, vaan se on katsonut, että valittajien toteamus, jolla vahvistettiin kyseisen määräyksen ilmoittaminen GQ:lle, riittää yksinään osoittamaan, että RQ:lla oli ratkaiseva vaikutus GQ:n politiikkaan.

57 Näin ollen myös toinen ja kolmas väite on hylättävä perusteettomina.

58 Neljännellä väitteellään valittajat moittivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta lähtökohtaisesti perustelujen laiminlyönnistä, koska se ei niiden mukaan ole riittävästi

ilmoittanut niitä syitä, joiden perusteella se on valituksenalaisen tuomion 69 kohdassa katsonut, että valittajien mainittu toteamus RQ:n GQ:lle antamasta määräyksestä riitti yksinään osoittamaan RQ:n merkittävän vaikutuksen GQ:n politiikkaan.

59 Tässä yhteydessä on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tuomion perusteluista on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmettävä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättely siten, että asianosaisille selviävät päätöksen syyt ja että unionin tuomioistuin voi tutkia päätöksen laillisuuden (ks. asia C-202/07 P, France Télécom v. komissio, tuomio 2.4.2009, Kok., s. I-2369, 29 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

60 Nyt käsiteltävässä asiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 69 kohdassa ainoastaan todennut, että tiedonanto, jolla RQ määräsi GQ:n toimitiloissa 27.9.2002 tehdyn tarkastuksen seurauksena GQ:n lopettamaan kaikki menettelyt, jotka voisivat merkitä kilpailusääntöjen rikkomista, riittää yksinään osoittamaan, että RQ:lla oli ratkaiseva vaikutus GQ:n markkinapolitiikkaan ja myös riidanalaisen päätöksen kohteena olevaan kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevään toimintaan.

61 Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on esittänyt pelkän periaatteellisen toteamuksen mainitsematta selkeästi ja yksiselitteisesti syitä, joiden perusteella se on tehnyt tällaisen päätelmän.

62 Tästä johtuu, että valituksenalaiselta tuomiolta puuttuvat perustelut siltä osin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole esittänyt kyseisen päätelmän perustana olevia syitä.

63 Näin ollen tämä väite on perusteltu, mutta ensimmäisen valitusperusteen toinen osa on hylättävä muilta osin.

Ensimmäisen valitusperusteen kolmas osa, joka koskee oikeudellisia virheitä ja perusteluvirheitä tutkittaessa valittajien esittämiä seikkoja, joiden avulla pyrittiin kumoamaan olettama RQ:n ratkaisevasta vaikutuksesta GQ:n käyttäytymiseen

– Asianosaisten lausumat

64 Valittajat esittävät useita väitteitä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 71–75 kohdassa mainitsemista ylimääräisistä perusteluista.

65 Ensinnäkin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on niiden mukaan ottanut kyseisen tuomion 71 kohdassa vääristyneellä tavalla huomioon sen seikan, että GQ harjoitti eri toimintaa kuin RQ, sen lisäksi, ettei se virheellisesti antanut minkäänlaista merkitystä RQ:n erinäisille yrityksille luovuttaa GQ kolmansille vuosina 1993–2004. Nämä seikat ovat räikeä todiste RQ:n mielenkiinnon puuttumisesta GQ:n toimintaa kohtaan.

66 Toiseksi se, että RQ:n hallituksen kokousten pöytäkirjoissa viitattiin GQ:hun vain kahdesti vuosien 1998 ja 2005 välisenä kahdeksan vuoden aikana, osoittaa vastoin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 72 kohdassa esittämiä arviointeja sen, ettei RQ millään tavoin vaikuttanut eikä puuttunut GQ:n toimintaan.

67 Kolmanneksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 73 kohdassa esiin tuoma RQ:n ja GQ:n hallintoelinten päällekkäisyys koskee valittajien mukaan vain yhtä ainoaa henkilöä ja on siis puhtaasti marginaalinen.

68 Neljänneksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 74 kohdassa virheellisesti ja ilman analyysiä hylännyt yhtäältä seikat, jotka osoittavat, että ainoastaan GQ:n johtajat määrittivät ja panivat täytäntöön kyseisen yhtiön kauppapolitiikan, ja toisaalta väitteet siitä, että GQ:n RQ:lle antamat tiedot koskivat yksinomaan ensin mainitun taloudellisia tuloksia.

69 Viidenneksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valittajien mukaan myös tehnyt GQ:n ja Repsol Italia -yhtiön välisiä suhteita koskevan virheen katsoessaan valituksenalaisen tuomion 75 kohdassa, että RYPF:n konsernitasolla tekemä tilien konsolidointi tuki komission näkemystä, vaikka GQ:n ja tämän yhtiön välillä vallinnut kauppaedustussuhde, jolla ei luotu yksinoikeuksia, osoitti GQ:n kaupallisen itsenäisyyden.

70 Komissio väittää, etteivät valittajat ole osoittaneet sellaisten poikkeuksellisten olosuhteiden olemassaoloa, joiden perusteella olettama emoyhtiön ratkaisevasta vaikutuksesta tytäryhtiöön voitaisiin kumota; ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen väitetään virheellisesti laiminlyöneen näiden olosuhteiden analysoinnin tai ottaneen ne huomioon vääristyneellä tavalla. Valittajien tästä esittämät väitteet ovat luonteeltaan erittäin yleisiä ja perusteettomia.

– Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

71 Aluksi on muistettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 225 artiklasta ja Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 58 artiklan ensimmäisestä kohdasta ilmenee, että ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on toimivaltainen yhtäältä määrittämään tosiseikaston, lukuun ottamatta sellaisia tapauksia, joissa määritetyn tosiseikaston paikkansapitämättömyys käy ilmi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimitetusta aineistosta, ja toisaalta arvioimaan kyseisiä tosiseikkoja. Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on määrittänyt asian tosiseikaston tai arvioinut sitä, unionin tuomioistuin on EY 225 artiklan nojalla toimivaltainen harjoittamaan näiden tosiseikkojen oikeudelliseen luonnehdintaan ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen sen pohjalta tekemiin oikeudellisiin päätelmiin kohdistuvaa valvontaa (ks. mm. asia C-551/03 P, General Motors v. komissio, tuomio 6.4.2006, Kok., s. I-3173, 51 kohta; asia C-266/06 P, Degussa v. komissio, tuomio

22.5.2008, Kok., s. I-81*, 72 kohta ja asia C-535/06 P, Moser Baer India v. neuvosto, tuomio 3.9.2009, Kok., s. I-7051, 31 kohta).

72 Unionin tuomioistuimella ei siten ole toimivaltaa määrittää asian tosiseikastoa eikä lähtökohtaisesti myöskään arvioida selvitystä, johon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on sitä määrittäessään tukeutunut. Silloin, kun kyseinen selvitys on saatu asianmukaisesti ja todistustaakkaa sekä asian selvittämistä koskevia menettelysääntöjä ja yleisiä oikeusperiaatteita on noudatettu, ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehtävänä nimittäin on arvioida sille esitetyn selvityksen näyttöarvoa. Lukuun ottamatta sitä tapausta, että tuomioistuimelle esitetty selvitys on otettu huomioon vääristyneellä tavalla, tämä arviointi ei näin ollen ole sellainen oikeuskysymys, että se sinänsä kuuluisi unionin tuomioistuimen harjoittaman valvonnan piiriin (ks. em. asia General Motors v. komissio, tuomion 52 kohta; asia C-113/04 P, Technische Unie v. komissio, tuomio 21.9.2006, Kok., s. I-8831, 83 kohta ja asia C-103/07 P, Angelidis v. parlamentti, tuomio 31.1.2008, Kok., s. I-19*, 46 kohta).

73 Nyt käsiteltävässä asiassa ensinnäkin väitteistä, jotka koskevat yhtäältä sitä, että valituksenalaisen tuomion 71 kohdassa otetaan vääristyneellä tavalla huomioon se, että GQ oli jo ennen RQ-konserniin liittymistään harjoittanut eri toimintaa kuin RQ, sekä RQ:n yrityksiä myydä GQ vuosien 1993 ja 2004 välisenä aikana, ja toisaalta kyseisen tuomion 72, 73 ja 75 kohdassa analysoitujen tosiseikkojen oikeudellista luokittelua koskevia väitettyjä virheitä, on todettava, että näillä väitteillä valittajat yrittävät ainoastaan horjuttaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemää näytön arviointia kyseenalaistamalla sen arvon, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on antanut tarkastelussaan huomioon ottamalleen näytölle.

74 Koska valittajat eivät näin ollen tosiasiallisesti väitä, että tosiseikat, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätelmät perustuvat, on otettu huomioon vääristyneellä tavalla tai että ne on luokiteltu oikeudellisesti väärin, mainitut väitteet on tämän tuomion 71 ja 72 kohdassa mainitun oikeuskäytännön perusteella jätettävä tutkimatta.

75 Väitteestä, jonka avulla valittajat yrittävät osoittaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättelyn riittämättömäksi tai ristiriitaiseksi sekä näyttää toteen sen

oikeudellisen virheen, jonka ne väittävät tämän tehneen valituksenalaisen tuomion niissä perusteluissa, jotka koskevat sen näytön hylkäämistä, jonka valittajat ovat esittäneet GQ:n kaupallisen ja toiminnallisen itsenäisyyden osoittamiseksi suhteessa RQ:hun, on todettava, että valituksenalaisen tuomion 74 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole tutkinut tätä näyttöä aineellisesti, vaan se on hylännyt valittajien väitteet yksinkertaisesti viittaamalla valituksenalaisessa tuomiossa aikaisemmin mainittuun oikeuskäytäntöön.

76 On kuitenkin todettava, että valituksenalaisen tuomion 58–60 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä ei esitetä seikkoja, joiden perusteella tällaiset väitteet voitaisiin hylätä ilman niiden erityistä tarkastelua, vaan siinä velvoitetaan tosiasiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin, kuten se on itse todennut valituksenalaisen tuomion 65 kohdassa, arvioimaan kaikkia niitä tekijöitä, jotka koskevat RQ:n ja GQ:n välisiä organisatorisia, taloudellisia ja oikeudellisia yhteyksiä ja joiden perusteella voidaan mahdollisesti todeta, että jälkimmäinen toimi itsenäisesti suhteessa emoyhtiöönsä ja etteivät nämä kaksi yhtiötä siis ole yksi ainoa taloudellinen yksikkö.

77 Tällainen tarkastelu on sitäkin tärkeämpää, koska GQ:n kauppapolitiikan täytäntöönpanon itsenäisyys kuuluu, kuten oikeuskäytännöstä ilmenee, niiden keskeisten seikkojen kokonaisuuteen, joiden avulla valittajat voivat kumota olettaman RQ:n ratkaisevasta vaikutuksesta GQ:n toimintaan; näiden seikkojen luonne ja tärkeys voivat vaihdella kunkin yksittäistapauksen ominaispiirteiden mukaan (ks. vastaavasti em. asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 73 ja 74 kohta).

78 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella oli siis velvollisuus ottaa huomioon ja tutkia konkreettisesti valittajien GQ:n kauppapolitiikan täytäntöönpanon itsenäisyyden osoittamiseksi esittämät seikat selvittääkseen, oliko komissio tehnyt arviointivirheen todetessaan nämä todisteet riittämättömiksi osoittamaan nyt käsiteltävässä asiassa, ettei GQ muodostanut RQ:n kanssa yhtä ainoaa taloudellista yksikköä.

79 Edellä todetusta seuraa, kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 51 kohdassa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen todetessaan valituksenalaisen tuomion 74 kohdassa konkreettisesti valittajien esittämiä väitteitä tutkimatta, etteivät tällaisen itsenäisyyden toteamiseksi esitetyt väitteet voi menestyä ”edellä mainitun oikeuskäytännön perusteella”.

80 Nyt käsiteltävä väite on näin ollen hyväksyttävä, ja ensimmäisen valitusperusteen kolmas osa hylätään muilta osin.

Toinen valitusperuste, joka liittyy oikeudelliseen virheeseen, joka koskee RYPF:n asettamista vastuuseen EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomisesta, johon GQ on syyllistynyt

Asianosaisten lausumat

81 Toisella valitusperusteellaan valittajat väittävät, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen ulottaessaan rikkomiseen syyllistyneen tytäryhtiön vastuun automaattisesti yhtiöön, joka on sen konsernin johdossa, johon kyseinen tytäryhtiö kuuluu.

82 Näin katsoessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on saattanut RYPF:n vastuuseen RQ:n kyvyttömyydestä kiistää vastuunsa GQ:n toiminnasta. Tästä seuraa, että vastuu rikkomisista, joihin tytäryhtiö on syyllistynyt, vyörytetään automaattisesti sille emoyhtiölle, joka johtaa konsernia, johon tytäryhtiö kuuluu, ottamatta huomioon kunkin yksittäistapauksen olosuhteita, erityisesti väliyhtiöiden lukumäärää, niiden luonnetta tai toimintaa sekä niiden oikeudellisia ja taloudellisia yhteyksiä.

83 Komission mukaan unionin yleisen tuomioistuimen viimeaikainen oikeuskäytäntö osoittaa, että olettamaa tytäryhtiöön kohdistuvasta ratkaisevasta vaikutuksesta sovelletaan konsernin johdossa olevaan yhtiöön, vaikka kyseinen tytäryhtiö onkin sen määräysvallassa ”etäisesti” ja ”välillisesti”.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

84 Vastaus nyt tarkasteltavaan valitusperusteeseen vaatii sen määrittämistä, voiko komissio katsoa konsernin johdossa olevan yhtiön (jäljempänä holdingyhtiö), nyt käsiteltävässä asiassa RYPF:n, olevan solidaarisessa vastuussa sellaisesta unionin kilpailuoikeuden sääntöjen rikkomisesta, johon on syyllistynyt yhtiö, nyt käsiteltävässä asiassa GQ, joka on täysin saman konsernin väliyhtiön, nyt käsiteltävässä asiassa RQ:n, omistuksessa, kun viimeksi mainittu puolestaan on täysin holdingyhtiön määräysvallassa.

85 Tässä yhteydessä on todettava, että tämän tuomion 34–38 kohdassa mainitun vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komissio voi tietyissä tapauksissa tehdä päätöksen sakon määräämisestä unionin kilpailusääntöjen rikkomisen vuoksi yhtiölle ilman, että olisi todettava tämän välitön osallistuminen rikkomiseen, erityisesti silloin, kun tytäryhtiö ei päätä itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään, vaikka se olisikin erillinen oikeushenkilö, vaan noudattaa olennaisin osin emoyhtiönsä sille antamia ohjeita.

86 Näiden näkemysten valossa ei siis voida sulkea pois sitä, että holdingyhtiötä voidaan pitää solidaarisesti vastuullisena unionin kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon on syyllistynyt konsernin tytäryhtiö, jota se ei suoraan omista, jos kyseisellä holdingyhtiöllä on ratkaiseva vaikutus kyseiseen tytäryhtiöön, ja näin on, vaikka sillä olisi tällainen valta vain epäsuorasti väliyhtiön kautta. Erityisesti näin on silloin, kun tytäryhtiö ei määrittele itsenäisesti markkinakäyttäytymistään suhteessa tällaiseen väliyhtiöön,

joka ei myöskään toimi itsenäisesti markkinoilla, vaan noudattaa olennaisin osin holdingyhtiön sille antamia ohjeita.

87 Tällaisessa tilanteessa holdingyhtiö, väliyhtiö ja konsernin viimeinen tytäryhtiö kuuluvat samaan taloudelliseen kokonaisuuteen ja muodostavat siten unionin kilpailuoikeudessa tarkoitetun yhden ainoan yrityksen.

88 Tästä seuraa, kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 62 ja 63 kohdassa, että sellaisessa erityistapauksessa, jossa holdingyhtiö omistaa täysin väliyhtiön, joka puolestaan omistaa täysin konsernin tytäryhtiön, joka on syyllistynyt unionin kilpailusääntöjen rikkomiseen, on olemassa kumottavissa oleva olettama siitä, että kyseisellä holdingyhtiöllä on ratkaiseva vaikutus väliyhtiön toimintaan ja tämän kautta välillisesti myös mainitun tytäryhtiön toimintaan.

89 Näin ollen komissiolla on oikeus velvoittaa holdingyhtiö maksamaan yhteisvastuullisesti konsernin viimeiselle tytäryhtiölle määrätty sakko, ellei holdingyhtiö kumoa mainittua olettamaa osoittamalla, että joko väliyhtiö tai tytäryhtiö toimii itsenäisesti markkinoilla (ks. analogisesti em. asia Stora Kopparbergs Bergslags v. komissio, tuomion 29 kohta ja em. asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 61 kohta).

90 Edellä todetusta seuraa, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole tehnyt oikeudellista virhettä katsoessaan valituksenalaisen tuomion 81 kohdassa, että vastuuolettamaa, joka johdetaan siitä, että yhtiö omistaa täysin toisen yhtiön, sovelletaan paitsi tapauksiin, joissa emoyhtiön ja sen tytäryhtiön välillä on välitön suhde, myös nyt käsiteltävän kaltaisiin tapauksiin, joissa tämä suhde on välillinen toisen yhtiön väliaseman vuoksi. Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut perustellusti kyseisen tuomion 64 ja 80 kohdassa, että komissio voi pitää valittajia

solidaarisesti vastuullisina erityisesti siksi, että RQ omisti täysin GQ:n ja RYPF omisti täysin RQ:n.

91 Toinen valitusperuste on näin ollen hylättävä perusteettomana.

92 Edellä todetusta seuraa, että valituksenalainen tuomio on kumottava siltä osin kuin siinä hylätään valittajien kanne, jolla vaaditaan riidanalaisen päätöksen kumoamista, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole yhtäältä esittänyt syitä päätelmälleen siitä, että RQ:n tiedonanto, jolla se määräsi GQ:n lopettamaan kaiken sellaisen toiminnan, joka voi merkitä kilpailusääntöjen rikkomista, riitti yksinään todistamaan, että RQ:lla oli ratkaiseva vaikutus paitsi GQ:n markkinapolitiikkaan myös riidanalaisen päätöksen kohteena olevaan kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevään toimintaan, ja koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on toisaalta jättänyt tutkimatta konkreettisesti valittajien esittämät seikat, joilla ne pyrkivät osoittamaan GQ:n itsenäisyyden sen kauppapolitiikan määrittelyssä ja täytäntöönpanossa.

93 Muilta osin valitus on hylättävä.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa nostettu kanne

94 Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 61 artiklan ensimmäisen kohdan toisen virkkeen mukaan unionin tuomioistuin voi kumotessaan unionin yleisen tuomioistuimen ratkaisun ratkaista asian lopullisesti, jos se on ratkaisukelpoinen. Nyt käsiteltävässä asiassa on näin.

Asianosaisten lausumat

95 Valittajat väittävät ensinnäkin, että GQ:n toimitiloissa 27.9.2002 tehdyn tarkastuksen seurauksena RQ määräsi 22.10.2002 kaikki konserninsa yhtiöt, joihin myös GQ kuuluu, lopettamaan kaiken sellaisen toiminnan, jonka voidaan katsoa merkitsevän unionin kilpailusääntöjen rikkomista.

96 Tällainen seikka osoittaa valittajien mielestä, etteivät RQ ja RYPF ole osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevään toimintaan, josta GQ:ta syytetään, niillä ei ole ollut yhteyttä mihinkään yritykseen, jotka ovat osallistuneet kyseessä olevaan kartelliin, ne eivät ole osallistuneet sen päätösten valmisteluun eivätkä niiden soveltamiseen tai niiden täytäntöönpanon valvontaan, toiset yritykset eivät ole antaneet niille tietoja kyseessä olevista seikoista eikä myöskään GQ ole antanut niille tietoja tästä toiminnasta.

97 Toiseksi valittajat väittävät, että RYPF ja RQ ovat toimittaneet komissiolle oikeudenkäyntiä edeltäneessä hallinnollisessa menettelyssä joukon asiakirjoja kumotakseen niitä koskevan vastuuolettaman kyseisen toiminnan suhteen toimittamalla todisteita GQ:n kaupallisesta ja toiminnallisesta itsenäisyydestä. Komissio on kuitenkin arvioinut näitä todisteita virheellisesti tai sivuuttanut ne kokonaan.

98 Komissio on valittajien mukaan erityisesti tehnyt ilmeisen arviointivirheen niiden aineellisten todisteiden osalta, jotka koskevat sitä, että GQ:lla on täydellinen itsenäisyys markkinoilla toimimisessa, koska tämän yhtiön johtajilla on täyteen delegaatioon perustuvat valtuudet käyttää kaikkea liikkeenjohtoon ja hallintoon liittyvää toimivaltaa. Komissio ei myöskään ole todennut, että GQ:n RQ:lle antamat tiedot rajoittuivat tuloksien ilmoittamiseen käyttämällä vertailukohtana GQ:n johtajien vahvistamia talousarvioita ja strategisia tai kaupallisia suunnitelmia.

99 Komissio väittää puolestaan, etteivät valittajat ole onnistuneet kumoamaan olettamaa RQ:n vastuusta.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

100 Nyt käsiteltävien väitteiden tutkimiseksi on ratkaistava, onko komissio tehnyt arviointivirheen, kun se ei ole todennut yhtäältä, että RQ:n GQ:lle antama määräys osoittaisi, ettei ensin mainitulla ole ollut tietoa kyseessä olevasta kilpailusääntöjen rikkomisesta eikä se ole osallistunut tähän rikkomiseen tai kehottanut tytäryhtiötään siihen, eikä toisaalta, että esitetty näyttö, joka koskee GQ:n johtajien itsenäisyyttä kyseisen yhtiön kauppapolitiikan määrittelyssä ja täytäntöönpanossa, osoittaa, että se määräsi itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään.

101 Tässä yhteydessä ensinnäkin RQ:n GQ:lle antamasta määräyksestä on todettava, että se oli luonteeltaan yleinen, kuten asiakirja-aineistosta ilmenee, koska sitä ei ollut osoitettu yksinomaan GQ:lle vaan kaikille konsernin yhtiöille ja koska se annettiin kaksi ja puoli vuotta sen jälkeen, kun GQ:n moitittu kilpailusääntöjen vastainen toiminta oli päättynyt.

102 Tällaiset seikat toki puoltavat sitä, ettei RQ ollut tietoinen GQ:n moititusta kilpailusääntöjen rikkomisesta eikä osallistunut tai yllyttänyt siihen. Toisin kuin valittajat väittävät, peruste siihen, että komissio voi määrätä sakon emoyhtiölle, ei kuitenkaan ole se, että emoyhtiö on yllyttänyt tytäryhtiötään unionin kilpailusääntöjen rikkomiseen tai että ensin mainittu on osallistunut suoraan tällaiseen rikkomiseen, johon viimeksi mainittu on syyllistynyt, vaan se, että nämä kaksi yhtiötä muodostavat saman taloudellisen kokonaisuuden ja siten EY 81 artiklassa tarkoitetun yhden ainoan yrityksen (ks. vastaavasti em. asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 59 ja 77 kohta).

103 Näin ollen on todettava, että nyt käsiteltävässä asiassa pelkästään se seikka, että RQ sai yhtäältä tiedon kilpailusääntöjen rikkomisesta vasta 27.9.2002 GQ:n toimitiloissa tehdyn tarkastuksen jälkeen ja toisaalta ettei se ollut suoraan osallistunut tähän rikkomiseen eikä yllyttänyt siihen, ei voi osoittaa, etteivät nämä kaksi yhtiötä muodosta samaa taloudellista kokonaisuutta. Tällainen seikka ei siis riitä kumoamaan olettamaa, jonka mukaan RQ:lla oli tosiasiallisesti ratkaiseva vaikutus GQ:n toimintaan.

104 Toiseksi väitteistä, jotka koskevat GQ:n johtajien väitettyä itsenäisyyttä tämän yhtiön kauppapolitiikan määrittelyssä ja täytäntöönpanossa, on todettava, etteivät valittajien tästä esittämät seikat osoita, että GQ määritti itsenäisesti markkinakäyttäytymisensä eikä siis muodostanut taloudellista kokonaisuutta RQ:n kanssa. Vaikka onkin totta, että tietyt valittajien esittämät asiakirjat osoittavat, että useat GQ:n liikkeenjohdon ja hallinnon toimivaltuudet oli siirretty sen johtajille, muista asiakirja-aineiston seikoista sitä vastoin ilmenee RQ:n merkittävä puuttuminen GQ:n strategiaan ja kauppapolitiikkaan monilla tavoin.

105 Tässä yhteydessä on viitattava aluksi RQ:n hallituksen sihteerin 7.6.2005 päivättyyn todistukseen, joka sisältää otteita useista yhtiön hallituksen pöytäkirjoista, jotka on laadittu vuosina 1998–2005. Asiakirjasta ilmenee, että RQ:n hallitus on puuttunut merkittävällä tavalla vuosina 1998–2000 tiettyihin GQ:n keskeisiin kauppapolitiikan osiin erityisesti hyväksyäkseen 17.4.1998 GQ:lla Silquímica SA -nimisestä yhtiöstä olevien osuuksien myynnin ja 28.1.1999 GQ:n kiinteän omaisuuden myynnin.

106 Tämän jälkeen on huomautettava, kuten komissio on todennut riidanalaisen päätöksen 262 perustelukappaleessa valittajien tätä toteamusta kiistämättä, että nyt käsiteltävässä asiassa RQ:n nimeämä GQ:n yksi ainoa yhteinen johtaja muodosti jatkuvan toimintansa vuoksi näiden kahden yhtiön välisen yhteyden, jonka välityksellä myyntejä, tuotantoa ja taloudellisia tuloksia koskevat tiedot ilmoitettiin RQ:lle.

107 GQ:n ja RQ:n johtajien välisen tiedonvaihdon osalta se valittajien itse vahvistama seikka, että tietoja toimitettiin strategisten ja kaupallisten suunnitelmien täytäntöönpanon etenemisestä, on lisätodiste siitä valvonnasta, jota RQ harjoitti GQ:n johtajien valmistelemien ja täytäntöönpanemien päätösten suhteen.

108 Tässä asiayhteydessä sitä vastoin ei ole merkitystä sillä seikalla, että tietyt näistä tiedoista koskivat taloudellisia tuloksia suhteessa GQ:n vuotuisiin talousarvioihin, koska kullakin emoyhtiöllä on velvollisuus konsolidoida tilit konserninsa tasolla.

109 Näiden näkemysten valossa on pääteltävä, ettei komissio ole tehnyt arviointivirhettä katsoessaan, että valittajien esittämät seikat, jotka koskevat yhtäältä sitä, ettei RQ ollut tietoinen kyseessä olevasta rikkomisesta eikä ollut osallistunut eikä yllyttänyt tytäryhtiötään siihen, ja toisaalta GQ:n kauppapolitiikan määrittely- ja toteuttamistapoja, eivät osoita, kun otetaan huomioon muut asiakirja-aineiston keskeiset seikat, että GQ päätti itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään, eikä niiden perusteella siis voida kumota olettamaa, jonka mukaan RQ:lla oli ratkaiseva vaikutus GQ:n käyttäytymiseen.

110 Näin ollen valittajien kumoamiskanteen tueksi esittämät väitteet on hylättävä.

111 Kumoamiskanne on näin ollen hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

112 Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 122 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että jos valitus on perusteltu ja unionin tuomioistuin ratkaisee itse riidan lopullisesti, se päättää oikeudenkäyntikuluista.

113 Työjärjestyksen 118 artiklan nojalla valituksen käsittelyyn sovellettavan 69 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Työjärjestyksen 69 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan nojalla unionin tuomioistuin voi määrätä, että kukin asianosainen vastaa omista kuluistaan, jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi.

114 Koska valittajat ovat olennaisin osin voittaneet valitusasiassa mutta hävinneet kumoamiskanteen yhteydessä esittämänsä vaatimukset, on päätettävä, että kukin asianosainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan, jotka liittyvät valituksen käsittelyyn, ja että valittajat vastaavat kaikista ensimmäisen oikeusasteen menettelyyn liittyvistä oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-85/06, General Química ym. vastaan komissio, 18.12.2008 antama tuomio kumotaan siltä osin kuin siinä hylätään General Química SA:n, Repsol Química SA:n ja Repsol YPF SA:n kanne, jolla vaaditaan kumoamaan Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä yrityksiä Flexsys NV, Bayer AG, Crompton Manufacturing Company Inc. (ent. Uniroyal Chemical Company Inc.), Crompton Europe Ltd, Chemtura Corporation (ent. Crompton Corporation), General

Química SA, Repsol Química SA ja Repsol YPF SA vastaan (asia COMP/F/C.38.443 – Kumikemikaalit) 21.12.2005 tehty komission päätös 2006/902/EY, ensinnäkin siltä osin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole esittänyt syitä, jotka tukisivat sen päätelmää siitä, että Repsol Química SA:n tiedonanto, jolla se määrää General Química SA:n lopettamaan kaiken toiminnan, joka voi merkitä kilpailusääntöjen rikkomista, riitti yksinään todistamaan, että Repsol Química SA:lla oli ratkaiseva vaikutus General Química SA:n politiikkaan paitsi markkinoilla myös päätöksen 2006/902 kohteeseen liittyvään toimintaan, ja toiseksi siltä osin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole tutkinut konkreettisesti General Química SA:n, Repsol Química SA:n ja Repsol YPF SA:n esittämiä seikkoja, joilla ne pyrkivät osoittamaan General Química SA:n itsenäisyyden sen kauppapolitiikan määrittelyssä ja täytäntöönpanossa.

2) **Valitus hylätään muilta osin.**

3) **General Química SA:n, Repsol Química SA:n ja Repsol YPF SA:n Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa nostama kanne hylätään.**

4) **Kukin asianosainen vastaa valitusmenettelyyn liittyvistä omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja General Química SA, Repsol Química SA sekä Repsol YPF SA velvoitetaan korvaamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen menettelyyn liittyvät oikeudenkäyntikulut kokonaisuudessaan.**

Allekirjoitukset